

«Інформаційне суспільство як проблема ХХІ століття. Україна в світових координатах розвитку»

Зміст

Вступ.....	3
1. Поняття інформаційного суспільства. Процес інформатизації в сучасному світі.....	4
2. Соціальні наслідки інформації. Демократизація та інформатизація..	7
3. Віртуальна реальність і розвиток особистості.....	10
4. Інформаційна культура і постмодернізм.....	12
5. Освіта в інформаційному суспільстві.....	16
6. Інформатизація в Україні: основні тенденції та проблеми.....	19
Висновки.....	28
Список використаних джерел.....	29

Вступ

На сьогоднішній день питання інформатизації належить до одних із найактуальніших в житті суспільства. Процес інформатизації – це явище, яке охопило майже всі сфери діяльності людини і пов'язане із застосуванням новітніх інформаційних технологій. Проблема інформатизації і безпосередньо пов'язана з нею комп'ютеризація всіх сфер людської діяльності є однією з глобальних проблем сучасного світу. Причина тому - нечуване для попередніх епох підвищення ролі інформації, перетворення її в одну з найважливіших рушійних сил всього виробничого і суспільного життя.

1. Поняття інформаційного суспільства. Процес інформатизації в сучасному світі.

Інформаційне суспільство (англ. Information society) — теоретична концепція постіндустріального суспільства, історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі. Головними продуктами виробництва інформаційного суспільства мають стати інформація і знання.

Характерними рисами теоретичного інформаційного суспільства, є:

- збільшення ролі інформації і знань в житті суспільства;
- зростання кількості людей, зайнятих інформаційними технологіями, комунікаціями і виробництвом інформаційних продуктів і послуг, зростання їх частки у валовому внутрішньому продукті;
- зростання інформатизації та ролі інформаційних технологій в суспільних та господарських відносинах;
- створення глобального інформаційного простору, який забезпечує (а) ефективну інформаційну взаємодію людей, (б) їх доступ до світових інформаційних ресурсів і (в) задоволення їхніх потреб щодо інформаційних продуктів і послуг.

Існує багато варіантів визначення сенсу «інформаційного суспільства», наприклад:

- суспільство, орієнтоване на людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток, в якому кожний може створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися і обмінюватися ними, даючи змогу окремим особам, громадам і народам повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи своєму сталому розвитку і підвищуючи якість свого життя.

- суспільство, економіка якого базується на інформаційних технологіях і яке соціально трансформується з метою допомогти індивідам та спільнотам використовувати знання та ідеї, що допомагає людям втілити їх потенціал та реалізувати їх прагнення;

- суспільство, яке створюється внаслідок нової індустріальної революції на базі інформаційних і телекомунікаційних технологій та на базі інформації, яка є виразником знання людей. Завдяки технологічному прогресу в такому суспільстві оброблення, накопичення, отримання і обмін інформацією в будь-якій її формі — звуковій, письмовій або візуальній — не обмежені за відстанню, часом і обсягами. Ця революція додає великих можливостей людському інтелекту і створює ресурси, що змінюють спосіб суспільної праці і суспільного життя;

Вважається, що в «інформаційному суспільстві» створення, розповсюдження, використання, узагальнення і маніпулювання інформацією становить значну частину економічної, політичної та культурної діяльності. Економіка знань стає економічною копією цієї діяльності, оскільки добробут суспільства створюється через експлуатацію знань або розуміння суті речей та процесів. Люди які мають засоби і можливості для участі в такому суспільстві отримують певні додаткові вигоди, порівняно з тими, хто таких можливостей або засобів не має. «Інформаційне суспільство» вважається наступником «індустріального суспільства».

Оскільки сучасні інформаційно-комунікаційні технології працюють з інформацією в дискретній, цифровій формі, то часто для позначення «інформаційного суспільства» використовується синонімічний термін «цифрове суспільство», а різницю між членами в можливостях і засобах участі в такому суспільстві позначають як «цифровий розрив».

Визначено велику кількість ознак, які можуть характеризувати настання «інформаційного суспільства». Ознаки нових швидких змін у суспільстві можуть мати технологічний, економічний, праце-орієнтований, просторовий, культурний або комбінований характер.

Здебільшого, суспільство вважається інформаційним, якщо:

1. Будь-хто, будь-де й у будь-який час можуть одержати за відповідну плату чи безкоштовно на основі автоматизованого доступу і систем зв'язку будь-яку

інформацію і знання, необхідні для їхньої життєдіяльності і рішення особистих і соціально значущих задач.

2. У суспільстві виробляється, функціонує і доступна будь-якому індивіду, групі чи організації сучасна інформаційна технологія.

3. Існують розвинені інфраструктури, що забезпечують створення національних інформаційних ресурсів у обсязі, необхідному для підтримки науково-технологічного й соціально-історичного прогресу, що постійно прискорюється.

4. Відбувається процес прискореної автоматизації й роботизації всіх сфер і галузей виробництва та керування.

5. Здійснюються радикальні зміни соціальних структур, наслідком яких є розширення сфери інформаційної діяльності та послуг.

Інформатизація суспільства — це високоорганізований соціально-економічний і науково-технічний процес розробки та створення сприятливих умов для задоволення інформаційних потреб суспільства завдяки використанню інформаційних ресурсів.

На сьогоднішній день питання інформатизації належить до одних із найактуальніших в житті суспільства. Процес інформатизації – це явище, яке охопило майже всі сфери діяльності людини і пов'язане із застосуванням новітніх інформаційних технологій. Проблема інформатизації і безпосередньо пов'язана з нею комп'ютеризація всіх сфер людської діяльності є однією з глобальних проблем сучасного світу. Причина тому - нечуване для попередніх епох підвищення ролі інформації, перетворення її в одну з найважливіших рушійних сил всього виробничого і суспільного життя.

Інформатизація торкнулася всіх сфер людського життя. Нові інформаційні технології відкривають наступну сторінку в розвитку науки і життя наукового суспільства в цілому. Електронна пошта, комп'ютерні конференції забезпечують можливість тісного контакту вчених, інтенсивного обговорення проблем, що

цікавлять. Інформатизація наукових досліджень — це реалізація комплексу заходів, направлених на забезпечення повного і своєчасного отримання достовірних знань про об'єкти досліджень.

Основні напрямки інформатизації суспільства

- формування та розвиток індустрії інформатики
- модернізація управлінських структур
- перебудова соціальних структур
- комплексування інформаційних зв'язків
- формування людського потенціалу

2. Соціальні наслідки інформації. Демократизація та інформатизація.

Всі країни світу в тому або іншому ступені здійснюють процес інформатизації. Неправильно обрана стратегія інформатизації або її недостатній динамізм і мобільність можуть, на думку вчених, привести до істотних, а часом драматичних змін у всіх сферах життя країни. Перша країна, що почала інформатизацію, — це США. Інші промислово розвинені країни світу, зрозумівши перспективність і неминучість цього напрямку, достатньо швидко зорієнтувалися і стали нарощувати темпи впровадження комп'ютерів і засобів телекомунікацій. У більшості розвинених країн розуміють, що без надзвичайних зусиль відставання у області інформаційних і комунікаційних технологій може стати незворотним для їх розвитку в цілому. Керівники деяких країн «третього світу» з наростаючою тривогою спостерігають за все великим відставанням їх від промислово розвинених країн, що здійснюють інформатизацію. Це може привести до того, що країна сприйматиметься як сировинний придаток співтовариства інформаційно і промислово розвинених країн. Це повною мірою відноситься і до України.

Багато країн мають національні програми інформатизації з урахуванням місцевих особливостей і умов. Проте при створенні і впровадженні таких

програм слід спиратися на досвід передових країн, врахувати їх успіхи і невдачі, відобразити в них існуючі і перспективні тенденції інформатизації.

Як соціотехнологічному процесу інформатизації притаманні свої закономірності: становлення інформатизації в якості провідного чинника суспільного розвитку, якісні зміни інтелектуального потенціалу суспільства, надзвичайно швидке накопичення в суспільстві використовуваної інформації, розширення соціальної сфери використання інформації, посилення впливу інформаційних ресурсів на всі сфери життєдіяльності суспільства, зростання його інформаційних потреб та ін.

Незважаючи на бурхливі темпи інформатизації цей процес не протікає гладко, йому притаманні певні суперечності, супровід позитивних змін негативними явищами. До їх числа можна віднести інформаційне насильство, використання інформаційних засобів для маніпулювання громадською думкою і в цілях мілітаризму, контролю над людьми та окремими організаціями, електронні крадіжки та інші зловживання, ізоляцію індивідів і погіршення здоров'я людей, що працюють на комп'ютерах, електронний промисловий і політичний шпигунство, спекулювання інформацією та ін.

В силу суперечливого характеру процесу інформатизації існують різні підходи до його оцінки. В одному випадку випинають його позитивні соціальні наслідки, говорять про те прогресивному значенні, яке мають функціонування інформаційних засобів не тільки у виробничому процесі, а й у повсякденному житті людей, в їх спілкуванні один з одним, в збільшенні їх інформованості про що відбуваються в світі. В інформатизації бачать шлях до політичного і навіть фізичному оздоровленню суспільства, позбавлення його від усіх бід. Цією «комп'ютерної ейфорії» протистоїть «комп'ютерний песимізм», який обвинувачує інформатизацію у відчуженні особистості, насадженні машинного способу життя та мислення, забутті гуманістичних принципів і взагалі у всіх соціальних лихах. Таким чином, процеси інформатизації стають предметом політичних баталій, об'єктом політичної ідеології, уваги політичних діячів та

органів влади.

Найголовнішою якістю демократії є гласність, яка нині неможлива без засобів масової інформації. Ці засоби нині роблять настільки сильний вплив на політичне життя, розвиток і функціонування демократичних принципів, що її часто по праву називають «четвертою владою» (поряд із законодавчою, виконавчою і судовою).

Інформаційна технологія здатна підключити до активного політичного життя широкі верстви населення, виявляти громадську думку з пекучих питань сучасності, доводити до відома громадян потрібну інформацію про діяльність державних органів, партійних та інших організацій. Використання комп'ютерних моделей у процесі прийняття політичних рішень, на заміну цілеспрямованої практичної діяльності, може сприяти розкриттю альтернативних можливостей і більш обгрунтованого вибору. Сприятливий вплив інформаційної технології на демократизацію настільки велик, що часто говорять про теледемократії - встановлення прямої демократії через підключення до засобів комунікацій.

Володіти інформацією означає мати владу, тому соціальна боротьба в великій мірі містить боротьбу за інформацію і контроль над нею. Залежно від ступеня демократизації розподіл інформації або централізовано, або децентралізовано. Централізація забезпечує вибір соціально значущої для даного суспільства інформації та обмежує доступ до частини цієї інформації. Витратами жорсткої централізації є небезпечна тенденція до однорідності і догматизму та уніфікація одержуваної інформації, що веде стереотипу мислення. Державний апарат при цьому отримує можливість варіювати інформацією, переслідуючи певні цілі.

Вільний, необмежений доступ до відкритої інформації означає децентралізацію, яка, навпаки, веде до свободи індивіда, до можливості людини самому думати, оцінювати інформацію і приймати рішення

Цілком природно, що реалізувати свою новаторську роль у соціально-політичній сфері інформація може лише в тому випадку, якщо вона відкрита для

користування нею широким соціальним верствам. Це можливо тільки в умовах демократизму. Розкриття інформації - важлива соціальна проблема, яка в міру інформатизації суспільства стає все боле значимою. Зміст цієї проблеми зводиться до того, що в суспільстві повинні бути створені можливості як для знаходження конкретної інформації, що розкривається, тобто оприлюднені, інформації, так і публічного і вільного доступу до неї в певний час і за доступну членам суспільства вартість.

3. Віртуальна реальність і розвиток особистості

Віртуальна реальність (англ. Virtual reality) — комп'ютерні системи, які забезпечують візуальні і звукові ефекти, що занурюють глядача в уявний світ за екраном. Користувач оточується породженими комп'ютером образами і звуками, що дають відчуття реальності. Користувач взаємодіє зі штучним світом за допомогою різноманітних сенсорів, таких як, наприклад, шолом і рукавички, які зв'язують його рухи і враження і аудіовізуальні ефекти. Майбутні дослідження в галузі віртуальної реальності скеровані на збільшення враження реальності спостережуваного.

Віртуальна реальність — нова технологія безконтактної інформаційної взаємодії, що реалізує за допомогою комплексних мультимедіа-операційних середовищ ілюзію безпосереднього входження і присутності в реальному часі в стереоскопічно представленому «екранному світі». Більш абстрактно — це позірний світ, створений в уяві користувача.

Віртуальна реальність — високорозвинута форма комп'ютерного моделювання, яка дозволяє користувачеві зануритись у штучний світ і безпосередньо діяти в ньому за допомогою спеціальних сенсорних пристроїв, які пов'язують його рухи з аудіовізуальними ефектами. При цьому зорові, слухові, дотикові і моторні відчуття користувача замінюються їх імітацією, що її генерує комп'ютер. Характерними ознаками віртуальної реальності є: моделювання в реальному масштабі часу; імітація оточення з високим ступенем реалізму; можливість діяти на оточення і мати при цьому зворотний

зв'язок.

Штучний простір, створений комп'ютерами, який має всі ознаки реальності як такої, що піддається проникненню і трансформації ззовні. При цьому у віртуальній реальності можливі комунікації не лише з іншими людьми, але і з віртуальними, штучними персонажами.

Комп'ютер створюється людиною. При цьому людина не стає машиною, а машина виступає в якості його знаряддя. Технічно «віртуальна реальність» позначає особливим чином пристосовані комп'ютери, що дають користувачеві інтерактивне стереоскопічне зображення і звук. На думку західних дослідників, віртуальна реальність - це імітація оточення, створюваного комп'ютером, і частково обирається самим користувачем; і, в кінцевому підсумку, пропонуване користувачеві як варіант його поведінки. Заміна реального світу на світ машини аналогічна зміни світу людини під дією телевізора. У наш час аналіз сутності віртуальної реальності відбувається, в основному, через виявлення відсутніх ознак; через те, чим вона не є. Користувач, що володіє своїм чуттєвим світом, приймає отримується з комп'ютера інформацію, ґрунтуючись на своєму світорозумінні. Створення соціальної групи, що складається з людини і комп'ютера, можна розглядати і як реалізацію механізму психологічного захисту "Я". Цей механізм захисту забезпечує несвідому компенсацію нездатності ефективно контролювати різні життєві ситуації і послаблює пов'язані з цією нездатністю стрес і тривогу. Накопичення чуттєвого віртуального досвіду можна оцінити і як репетицію відчуттів, переживань, уявлень реального світу. Звичайно ж чуттєвий світ передбачуваної реальності не адекватний існуючому в дійсності. Чуттєвий образ віртуальної реальності є образом образу. Віртуальний чуттєвий образ є образ світу, який сконструйований авторами програми. Природний чуттєвий образ - це реальний, складний, але не підмінений світ. Чуттєвий образ природного світу (коли реальний шматок м'яса можна з'їсти) становить неорганічне тіло людини, яка належить до цього світу своїм єством, а чуттєвий образ віртуального світу таким тілом не є. Але якщо користувач розуміє, що

створений передбачуваний світ машини лише тимчасова ілюзія (яка припиняється при виключенні комп'ютера), то чому фіксується витіснення колишніх соціальних контактів новими, що придбані за допомогою комп'ютера. Образ штучного, сконструйованого, реально-ілюзорного світу привабливий, віртуальна реальність може перетворювати навіть задуми людини. Залишилось саме мале - знати, де закінчується гра і пам'ятати, де провести грань між світами.

4. Інформаційна культура і постмодернізм.

Інформаційна культура (англ. Information culture) — в широкому значенні — це сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивні взаємодії етнічних і національних культур, а також сполученість у загальному досвіді людства.

У вузькому — сукупність знань та вмінь по ефективній інформаційній діяльності, тобто такій ІД, яка досягає поставленої цілі.

Також її варто розглядати як алгоритми людської поведінки і символічних структур в інфосфері, які надають цій поведінці сенсу і значимості з точки зору людини.

Інформаційна культура може розглядатися як складова частина загальної культури, орієнтована на інформаційне забезпечення людської діяльності. Інформаційна культура відображає досягнуті рівні організації інформаційних процесів та ефективності створення, збирання, зберігання, опрацювання, подання і використання інформації, що забезпечують цілісне бачення світу, його моделювання, передбачення результатів рішень, які приймаються людиною .

Поняття «інформаційна культура» підкреслює зв'язок інформаційного світу з духовною культурою особистості, цілісність єдиного розуміння культури, окремі аспекти якої привертають увагу дослідників у різні періоди розвитку людського суспільства.

Основна тенденція в динаміці формування поняття «інформаційна

культура» пов'язана з фундаментальністю і багатоаспектністю її розгляду не тільки як феномена, визначеного умовами науково-технічного прогресу, електронними засобами переробки, зберігання і передачі соціальної інформації, а перш за все як діяльній інфраструктури, що пронизує усі епохи і цивілізації, всі сфери людської діяльності і всі шаблі розвитку людини як соціальної істоти[2].

Інформаційна культура формується як інтегральне поняття, яке включає такі компоненти:

- аудіовізуальна культура,
- логічна культура,
- семіотична культура,
- понятійно-термінологічна культура,
- технологічна культура,
- комунікаційна культура,
- мережева культура.

Культурологи зазвичай не люблять говорити про інформатизації суспільства. На їх думку, така розмова плями "чисте обличчя" культури як духовності суспільства, що має свої специфічні цінності, що не зводяться до грубої матеріальної дійсності. Однак подібні побоювання не мають під собою твердого підстави. Адже культура, крім своєї духовної форми, має матеріальну і техніка є елементом цієї матеріальної культури. Таким чином, в розмові взаємовідносин техніки і культури мова по суті йде про взаємовідносини різних частин єдиного цілого - культури. Мало того, зв'язок культури з технікою в епоху інформатизації суспільства, поява нових видів культури - інформаційної, екранної, комп'ютерної, культури Інтернет - настільки очевидні, що не помічати цього може тільки той, хто сильно цього бажає. Насправді, інформаційна культура, її різні види, їх функціонування і розвиток неможливі без інформаційної технології. Разом з тим, подальше вдосконалення інформаційної культури не може отримати повного простору без використання в цьому процесі всього культурного потенціалу суспільства. Культура суспільства в умовах його

інформатизації не тільки зазнає глибоку трансформацію, про що у нас вже йшла мова, але і відрізняється величезним розмаїттям і своїм специфічним змістом. Вона включає в себе не тільки традиційні форми культури у вигляді елітарної або народної культур, а й ряд нових форм, до числа яких можна віднести культуру постмодерну, тісно пов'язану з процесом інформатизації суспільства. Цей зв'язок далеко не однозначна, але вона наявна, і не можна зрозуміти культуру постмодерну, ігноруючи цю обставину.

Термін "постмодерн", таким чином, має соціальний сенс, ним позначається перехід суспільства від індустріального до інформаційного. У терміні "постмодерн" закладено концептуальний сенс, згідно з яким процес, який має назву "модерном", не є останнім у сучасній історії людства, а триває, але в іншому напрямку.

Мабуть, найбільш характерною рисою постмодернізму є плюралізм, відтворений у допущенні одночасного існування різних точок зору, змішуванні різних, часом протилежних, поглядів на досліджувані об'єкти і процеси і який визнає не тільки правомочність, а й необхідність такого підходу. Звідси випливає твердження про відсутність необхідності і зведенні всіх подій і речей до безпричинного хаосу випадковостей.

Постмодернізм (англ. Modernismo-Сучасне) — світоглядно-мистецький напрям, що в останні десятиліття 20 століття приходить на зміну модернізму. Цей напрям — продукт постіндустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем — світоглядно-філософських, економічних, політичних.

Вперше термін «постмодернізм» згадується в роботі німецького філософа Рудольфа Панвіца (Rudolf Pannwitz) «Криза європейської культури» (1914), але поширився він лише наприкінці 1960-х рр. спершу для означення стильових тенденцій в архітектурі, спрямованих проти безликої стандартизації, а невдовзі — у літературі, живописі та музиці.

В англійській мові розрізняють терміни «Postmodernism» (власне

постмодернізм) — для означення постмодернізму, як історичної епохи, що прийшла на зміну епосі модернізму та «Postmodernity» (постмодерність) — який використовується для означення проявів постмодернізму у соціальній та культурній сферах. Подібне розрізнення термінів характерно також французькій мові (Postmodernisme та Postmodernité).

Як філософська категорія термін «постмодернізм» отримав розповсюдження завдяки філософам Жаку Дерріді, Жоржу Батаю, Мішелю Фуко і особливо книзі французького філософа Жана-Франсуа Ліотара «Стан постмодерну» (1979).

Постмодерністи, завдяки грізному історичному досвідові, переконалися у марноті спроб поліпшити світ, втратили ідеологічні ілюзії, вважаючи, що людина позбавлена змоги не лише змінити світ, а й осягнути, систематизувати його, що подія завжди випереджає теорію. Прогрес визнається ними лише ілюзією, з'являється відчуття вичерпності історії, естетики, мистецтва. Реальним вважається варіювання та співіснування усіх (і найдавніших, і новітніх) форм буття.

Принципи повторюваності та сумісності перетворюються на стиль художнього мислення з притаманними йому рисами еkleктики, тяжінням до стилізації, цитування, переінакшення, ремінісценції, алюзії. Митець має справу не з «чистим» матеріалом, а з культурно освоєним, адже існування мистецтва у попередніх класичних формах неможливе в постіндустріальному суспільстві з його необмеженим потенціалом серійного відтворення та тиражування.

Для епохи постмодерну характерні конкурентна демократія та узгодження інтересів різних груп на основі суспільного договору, ринкова економіка з масовим споживанням, нові джерела соціальної нерівності, індивідуалізація та плюралізація життєвих стилів. Прогресуючою стає регіональна нерівність. Філософський постмодерн оголошує все відносним, крім самої відносності[6].

У постмодерністському пізнавальному дискурсі збільшується роль індивідуального.

Визначальні риси постмодернізму:

- культ незалежної особистості;
- потяг до архаїки, міфу, колективного позасвідомого;
- прагнення поєднати, взаємодоповнити істини (часом полярно протилежні) багатьох людей, націй, культур, релігій, філософій;
- бачення повсякденного реального життя як театру абсурду, апокаліптичного карнавалу;
- використання підкреслено ігрового стилю, щоб акцентувати на ненормальності, несправжності, протиприродності панівного в реальності способу життя;
- зумисне химерне переплетення різних стилів оповіді (високий класицистичний і сентиментальний чи грубо натуралістичний і казковий та ін.);
- у стиль художній нерідко вплітаються стилі науковий, публіцистичний, діловий тощо);
- суміш багатьох традиційних жанрових різновидів;
- сюжети творів — це легко замасковані алюзії (натяки) на відомі сюжети літератури попередніх епох;
- запозичення, перегуки спостерігаються не лише на сюжетно-композиційному, а й на образному, мовному рівнях;
- як правило, у постмодерністському творі присутній образ оповідача; іронічність та пародійність.

5. Освіта в інформаційному суспільстві

«Інформатизація» є необхідною складовою процесу освіти в інформаційному суспільстві. Це обумовлюється все наростаючі об'ємами інформації та зміною її ролі, все більшою кількістю та інтенсивністю інформаційних потоків, які для сучасної людини вже є об'єктивною реальністю.

Революція в сфері інформації набуває характеру глобального процесу. У ході його вирішується протиріччя між існуючими можливостями інформаційної індустрії й обмеженістю засобів, необхідних для задоволення інформаційних потреб людей і суспільства. Нагромадження все більших масивів хаотичної,

фрагментарної інформації ускладнює оперативне прийняття рішень ділового й особистісного характеру. Суспільству бракує продуктивних організаційних форм і методів виокремлення потрібної інформації, її аналізу й приведення в стан, придатний для застосування. У наявності парадокс: недолік інформації в умовах її надлишку.

Стосовно сутності процесу освіти необхідно відмітити, що знання неможливо передати, передати можливо лише інформацію. І питання, чи перетвориться отримана інформація на власні знання індивіда, чи так і залишиться абстрактною інформацією, що він отримав і втратив чи просто зберігає, є одним із важливіших питань буття освіти.

Вже давно стало зрозуміло, що в сучасному світі освіта відіграє важливу роль. Отже, система освіти повинна розширюватися, ставати більш різноманітними і гнучкими і підвищувати значимість і якість освіти на всіх рівнях. Інформаційні технології мають потенціал, що дозволяє задовольняти ці вимоги. Одні спостерігачі стверджують, що інформаційні технології можуть дозволити країнам, що розвиваються наздогнати більш багаті, інші вказують на розширення цифрової нерівності між технологічно багатою Північчю і технологічно бідним Півднем. Технології, однак, не можуть процвітати в невідповідних умовах. Їх використання дає максимальний ефект там, де існує стратегічне, мотивоване планування в галузі освіти та міжнародне співробітництво. За допомогою інформаційних технологій можна зробити процес навчання більш захоплюючим, а освітню систему більш гнучкою та різноманітною, особливо на рівні середньої, вищої та неперервної освіти. Вони представляють небувалі можливості для співпраці в процесі навчання. Технології в освіті, однак, не повинні служити димовою завісою, яка приховує глибокі проблеми і недоліки. Їх використання має ґрунтуватися на ясній концепції майбутнього, закріпленої в декларації та в ряді міжнародних завдань, зобов'язання вирішувати які, взяли на себе переважна більшість країн. Всі сходяться на тому, що доступ до освіти є правом кожного. Для вирішення національно-і міжнародно-погоджених завдань

щодо боротьби з бідністю необхідно більш швидке просування по шляху розвитку освіти.

Дотримуючись, в цілому, курсу, спрямованого на надання якісної освіти для всіх, кожна країна в процесі раціонального планування, обговорення політичних завдань та участі в міжнародному співробітництві повинна враховувати власну специфіку. Основою будь-якої освітньої стратегії має бути її внесок у розвиток справедливого і рівноправного навчання. Не забуваючи про ці цілях, необхідно застосовувати і деякі додаткові методи навчання, в тому числі і з використанням інформаційних технологій. Слід ще раз підкреслити, що освіта є благом для суспільства. Держави повністю відповідають за надання безкоштовного, обов'язкового, якісної освіти, що дозволяє розширювати прийом в середню школу і гарантувати, що вища освіта буде в рівній мірі доступно кожному на основі його особистих здібностей. Якщо ставлення до освіти як до суспільного блага приймається всіма, тоді справедливість стає найважливішою проблемою, що потребує вирішення. Розвиток торгівлі товарами і послугами, пов'язаними з освітою, не повинно відбуватися за рахунок національної єдності, культурного розмаїття та мови. У ситуації, коли жодна країна не може існувати ізольовано, міжнародне співробітництво набуває особливого значення, сприяючи розширенню доступу до знань, для зміцнення внутрішнього потенціалу і для того, щоб нові знання стали доступні всім.

Досвід застосування інформаційних технологій в освіті ще тільки починає накопичуватися. На даний момент існують величезні можливості використовувати ці технології для того, щоб рухатися в напрямку створення сучасного суспільства, в якому знання породжуються і поширюються справедливо, сприяючи культурному різноманіттю, мирному співіснуванню і сталого розвитку. Необхідні сильна політична волята спільне бачення пріоритетів, щоб забезпечити такий хід розвитку, при якому ці можливості дозволять нам уникнути посилення існуючої в даний час несправедливої нерівності між людьми та державами.

6. Інформатизація в Україні: основні тенденції та проблеми

Перехід до інформаційного суспільства – це найбільш раціональний шлях підвищення якості життя населення країни за рахунок переходу України на шлях цивілізованого розвитку і переведу економіки на наукомісткі та ресурсозберігаючі виробництва. Сучасні економічні, соціальні і політичні технології обов'язково включають інформаційно-телекомунікаційні технології (ІТТ) як одну з основних компонент.

Очевидно, що швидкість руху до інформаційного суспільства визначатиметься рівнями економічного розвитку і політичної стабільності країни, а також політичною волею і можливостями держави.

Концепція і термінологія «інформаційного суспільства» набули значного поширення в Україні услід за їх поширенням у світі з тими ж, характерними для світу, протиріччями та неясностями у їх застосуванні. Термін «інформаційне суспільство» у більшості випадків використовується як яскравий синонім терміну «інформаційно-комунікаційні технології», а концепція «інформаційного суспільства», і до сьогодні, не отримала глибокого осмислення і адаптації під українські реалії внаслідок занепаду української науки.

Інформаційний простір є основою соціально-економічного, політичного розвитку і забезпечення безпеки України.

У складі інформаційного простору ми розглядаємо такі основні компоненти:

– інформаційні ресурси (ІР) – бази і банки даних, усі види архівів, систему депозитаріїв державних ІР, бібліотеки, музейні збереження та ін.;

– інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру – територіально розподілені державні і кооперативні комп'ютерні мережі, телекомунікаційні мережі і системи спеціального призначення і загального користування, мережі і

канали передачі даних, засоби комутації і керування інформаційними потоками; інформаційні, комп'ютерні і телекомунікаційні технології; науково-виробничий потенціал у галузях зв'язку, телекомунікацій, інформатики, обчислювальної техніки, поширення доступу до інформації; організаційні структури, що забезпечують функціонування і розвиток інформаційної інфраструктури;

- систему масової інформації (смі);

- ринок інформаційних технологій, засобів зв'язку, інформатизацій і комунікацій, інформатизації продуктів і послуг;

- систему взаємодії інформаційного простору України зі світовими відкритими мережами;

- систему забезпечення інформаційного захисту (безпеки);

- систему інформаційного законодавства.

Отже, ефективний інформаційний простір забезпечує побудову інформаційного суспільства в країні і входження її у світове інформаційне співтовариство. Зазначимо, що інформаційний простір також буде ефективним, якщо він буде відкритим для суспільства. Це дозволяє реалізовувати інтереси громадян, суспільства і держави на комплексній і системній основі.

Вперше орієнтацію України на створення «інформаційного суспільства» було офіційно зафіксовано в Стратегії інтеграції України до ЄС (розділ 13), ухваленою в 1998 році. Варто відзначити, що одночасно, в 1998 році було прийнято два Закони України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» та «Про Національну програму інформатизації», якими визначалися принципи і програма дій інформатизації України, а не побудови в ній «інформаційного суспільства». Таке протиріччя у концептуальних основах між різними групами фахівців і політиків на найвищому рівні прийняття політичних рішень в Україні свідчить про некритичність сприйняття іноземних новацій. Воно сильно зашкодило практиці інформаційно-комунікаційного розвитку України.

Популярність вживання термінології «інформаційного суспільства» знову зросла в Україні напочатку 2000-х років, в ході підготовчих робіт до участі делегації України в першому і другому зібранні Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства, а також в ході спроб реалізації Рішень цього саміту після 2005 року. Відповідно до перших Рішень саміту (Женевський план дій, 2003 рік), Україна мала б розробити Національну стратегію розвитку «інформаційного суспільства» та приступити до її реалізації. Однак тільки в 2005 році в Україні були проведені Парламентські слухання з цього питання і за їх результатами напочатку 2007 року був прийнятий Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007 — 2015 роки». В серпні 2007 року був прийнятий План заходів з виконання завдань цього закону (Розпорядження КМУ від 15.08.2007 № 653-р). Стратегія розвитку «інформаційного суспільства» в Україні лишилася невизначеною. Більше того, продовжують бути чинними зазначені вище закони про інформатизацію України.

Практика реалізації політичних рішень щодо побудови «інформаційного суспільства» та інформатизації України також є суперечливою, ситуативною та неефективною, про що об'єктивно свідчать матеріали доповіді. Хоча й виконано значний перелік заходів намічених програм і планів, однак вони лишаються фрагментарними, а чинна нормативно-правова база інформаційно-комунікаційної сфери України залишається неповною, неефективною і суперечливою. Для покращення стану справ, на думку авторів доповіді, необхідно розробити і ввести в дію три системні документи: «Інформаційний кодекс України», «Стратегія розбудови інформаційного суспільства» та «Національна система індикаторів розвитку інформаційного суспільства». Автори доповіді вважають, що саме ці документи допоможуть усунути фактичну невідповідність між змістом терміна «інформаційне суспільство» та практичними справами, які більше спрямовані на розв'язання технологічних, а не соціальних питань.

У Законі України “Про Національну програму інформатизації” зазначається, що “інформатизація” – це сукупність взаємозв'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян і суспільства на основі створення, розвитку й використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки. Часто термін „інформатизація“ вживається разом із терміном “комп'ютеризація”, який позначає процес розвитку та впровадження комп'ютерів, що забезпечують автоматизацію інформаційних процесів і технологій у різних сферах людської діяльності.

Наприкінці ХХ століття інформатизація стала важливою галуззю економіки розвинених країн і визначальною сферою суспільного життя, оскільки дає змогу заощаджувати основні види ресурсів, забезпечувати ефективне адміністративне і господарське управління та знижувати соціальну напруженість. Тому інформатизація стає важливою функцією держави, фактором забезпечення її безпеки та суверенітету.

Мета створення і розповсюдження інформаційних технологій полягає у вирішенні проблем інформатизації суспільства і життєдіяльності в країні. Закон України “Про інформацію” визначає основні принципи державної політики в галузі інформатизації:

– інформаційна свобода — „Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір“ (ст. 34 Конституції України);

– невторчання в особисте життя — „Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди...“ (ст. 32 Конституції України);

– відкритість і доступність інформації — “Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе...” (ст. 32

Конституції України);

– інформаційна безпека — обмеження інформаційної свободи, відкритості й доступності інформації, режим використання персональних даних в інтересах національної безпеки, економічної доцільності й захисту прав інших людей;

– відповідальність власників інформаційних ресурсів за якість інформації;

– гармонізація інформаційного законодавства із законодавством інших країн.

Інформатизація в усіх сферах діяльності людини дозволяє активно і широко застосовувати все багатство інтелектуального наслідування і уроків розвитку нашого суспільства. З цією метою все ширше розгортається використання інформаційних технологій в усіх сферах людської діяльності (проведення референдумів, опитування суспільної думки, впровадження інформаційних систем). Використання електронних систем в бібліотеках, музеях і створення інтелектуальних відеоігор відкриває якісно нові форми творчого розвитку людини, збереження багатств вітчизняної та світової культури.

Для прискорення процесу інформатизації в основу державної політики має бути покладено регулювання процесів інформатизації на основі поєднання принципів централізації, самофінансування, державної підтримки через систему пільг та кредитів.

Входження України у світове інформаційне середовище на початковому етапі можливе шляхом придбання державою ліцензій у провідних світових виробників інформаційних продуктів з подальшим їх впровадженням на вітчизняному ринку.

Аналіз стану інформатизації та розбудови інформаційного суспільства в Україні свідчить про наявність всіх необхідних передумов для успішної побудови інформаційного суспільства: діяльність всесвітньо відомої школи кібернетики; сформовано певні правові засади інформаційного суспільства, які,

зокрема, регулюють суспільні відносини щодо створення інформаційних електронних ресурсів, захисту прав інтелектуальної власності на них, впровадження електронного документообігу на основі електронного цифрового підпису, захисту інформації; ведеться удосконалення системи управління інформаційною сферою; готується значна кількість висококваліфікованих фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій, математики, кібернетики; постійно зростає та поновлюється парк комп'ютерної техніки, сучасних систем та засобів телекомунікації, зв'язку; динамічно поширюється Інтернет та впроваджуються елементи технології електронного урядування тощо. Разом з тим, ефективність реалізації НПІ, як і в цілому процесу розбудови інформаційного суспільства, офіційно визначеного Законом України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", Постановою Верховної Ради України від 01.12.2005 "Про рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства", Програмою діяльності Уряду та іншими документами, є недостатньою і не відповідає потенціалу і можливостям України.

Проблеми і труднощі соціально-економічного розвитку українського суспільства пов'язані з недосконалістю використання інформаційно-технологічної складової і самої інфраструктури інформатизації, незважаючи на існування Національної програми інформатизації і законів, що мають регулювати її виконання. Йдеться перш за все про відсутність системного підходу. Вже вкладено мільярди коштів, а глобальна інформатизація в Україні так і не відбулась. Замість неї мали місце малопродуктивна компанія загальної комп'ютеризації, зосереджена на вирішенні елементарних задач поверхневого рівня, нестримне зростання послуг мобільного зв'язку, на що щорічно витрачається більше десяти мільярдів гривень. Відхід від вироблених і прийнятих принципів державного регулювання процесів інформатизації, упущення в механізмах координації, безумовно, не сприяло консолідації зусиль у суспільстві та раціональному використанню фінансових і трудових ресурсів, тому не розвивалися принципи самооплатності проектів, повернення засобів у

бюджет.

Зараз проекти інформатизації розробляються в багатьох галузях і територіальних ланках за фундаментальними та цільовими програмами, які здебільшого виконуються розрізнено, без додержання єдиної державної науково-технічної політики, належного залучення до функціональних завдань відповідних органів управління, зокрема регіонами, що призводить до значних соціально-економічних, моральних та інших витрат. Сьогодні відсутнє чітке бачення механізмів стимулювання інформатизації на регіональному рівні.

Відсутність послідовної державної політики в Україні призвела до спонтанного розвитку лише окремих фрагментів інформаційного суспільства, не вирішивши головної задачі – підйому економіки і добробуту життя громадян. Створення багатофункціональних цифрових мереж, спеціальних інформаційно-аналітичних та телекомунікаційних систем органів виконавчої влади (МОН, МЗС, Мінпромполітики, ДПА), введення в дію магістральних і регіональних волоконнооптичних каналів відіграли свою позитивну роль для майбутнього інформатизації. Належним чином не узгоджено діяльність установ та організацій щодо формування, використання та обліку електронних інформаційних ресурсів, що призводить до труднощів у формуванні єдиного інформаційного простору і, як наслідок, до низького рівня інформаційного забезпечення діяльності державних органів. Невизначеність правової та фінансово-економічної основи діяльності суб'єктів у сфері інформатизації призводить до інформаційного монополізму управлінських та комерційних структур на відкриті інформаційні ресурси загального користування і одночасно до знецінення товарної власності інформаційних ресурсів держави. Відсутня розгалужена мережа інформаційних центрів, як типових осередків ефективного використання і комерціалізації інформаційних ресурсів. Державні відомства будують свої інформаційно-комунікаційні системи незалежно та ізольовано один від одного, орієнтуючись на власні потреби. Такий підхід забезпечує захищеність цих систем, проте робить проблематичною організацію міжвідомчої взаємодії на будь-якому рівні адміністративно-територіального

устрою (відомство, регіон, область, місто, селище).

Незважаючи на складності, обумовлені впливом фінансово-економічної кризи та її проявами в Україні, у 2008-2014 роках відбувалось поглиблення процесу інформатизації та розвитку інформаційного суспільства, формування сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури країни та створення передумов надання державних інформаційних та адміністративних послуг електронними засобами з метою підвищення добробуту та життєдіяльності громадян і стимулювання росту економіки. Зменшення державних інвестицій у сферу інформатизації та розвитку інформаційного суспільства майже вдвічі призвело з одного боку до втрати позицій держави на ринку ІКТ, стримуванню процесів у цій сфері, а з іншого боку стимулювало інвентаризацію програм та проектів інформатизації, посилило контроль за кінцевими результатами їх виконання, концентрацію ресурсів та зусиль на найбільш пріоритетних напрямках. Іншим висновком є важливість використання інформатизації як одного з інструментів виходу з кризи та подальшого розвитку країни. Це вимагає формування та реалізації науково - обґрунтованої та ресурсно забезпеченої державної політики. Відсутність стратегії розвитку інформаційного суспільства, а також загальнодержавної програми, планів та бюджетних програм з її реалізації, таких базових законів Україна як закони “Про інформаційну систему “Електронний уряд”, “Про персональні дані”, “Про електронну торгівлю” знижують ефективність імплементації політики інформатизації та розвитку інформаційного суспільства. Тому основними заходами у цій сфері слід вважати:

- удосконалення системи державного управління шляхом її інформатизації на єдиній концептуальній основі, впровадження електронного Уряду як засобу інтерактивного спілкування з громадськістю та бізнесом;

- розробка основ національної стратегії становлення інформаційного суспільства з урахуванням його впливу на всі сфери життєдіяльності населення, підприємств, організацій, в тому числі органів влади;

- створення національної системи електронних інформаційних ресурсів

на базі Національного депозитарію інформаційних електронних ресурсів та підвищення їх якості та доступності, створення рівних умов для доступу споживачів до послуг, що надаються з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій;

- збільшення різноманітності та кількості послуг населенню та бізнесу, що надаються за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

- розвиток національної інформаційної інфраструктури і її інтеграція зі світовою;

- забезпечення формування єдиного національного інформаційного простору, інтегрованого в європейський та світовий інформаційний простір, насамперед з питань стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки;

- розвиток та широке використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у науково-технічній та інноваційній діяльності;

- створення робочих місць, пов'язаних з інтенсивним використанням інноваційних інформаційних технологій;

- створення системи безперервної освіти протягом всього життя, зокрема, забезпечення можливостей для дистанційного навчання.

Реалізація проектів інформатизації забезпечить: якісно новий рівень управління державою та суспільством взагалі; сприяння демократизації суспільства та доступність національних і світових інформаційних ресурсів для широкого кола користувачів; зростання якості навчання на всіх рівнях освіти та підвищення кваліфікації; розширення міжнародної співпраці науковців і нарощування експортного потенціалу країни.

Інформатизація повинна забезпечити широкий доступ громадян до накопиченого в суспільстві знання (інформаційних ресурсів), знати організаційні, технологічні, політичні та інші обмеження у сфері циркулювання

інформації в соціальному організмі країни. Слід забезпечити інформаційну захищеність людини з урахуванням інтересів держави та її установ, тих даних, які не підлягають розголошенню.

ВИСНОВКИ:

Інформація як ресурс суспільства направлена на постійний розвиток і удосконалення інформаційних систем, які являють собою складні динамічні системи із зворотним зв'язком, що використовуються для забезпечення інформацією процесів ефективного управління в суспільстві.

Стан інформатизації та розбудови інформаційного суспільства в Україні свідчить про наявність всіх необхідних передумов для успішної побудови інформаційного суспільства, проте її ефективність реалізації, як і в цілому процесу розбудови інформаційного суспільства, є недостатньою і не відповідає потенціалу і можливостям України. Тому необхідно прискорити процеси інформатизації шляхом зростання державної підтримки і вдосконалення нормативно-законодавчої бази.

Список використаних джерел:

1. Беляков К. І. Інформатизації в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення : монографія / К. І. Беляков. – К. : КВЦІ, 2008. – 576 с.
2. Гор А. Атака на разум.- СПб- Амфора, 2008.- С. 123-125.
3. Едомский Е. В. Информатизация общества – становление инфорынка // Правовые проблемы программирования вычислительной техники и изобретательства : (труды по социальным проблемам кибернетики) : статьи / [под ред. И. Э. Мамяофы]. – Тарту : Тартурский ун-т, 1988. – 153 с.
4. Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки“ № 537-V від 09.01.2007 р. // Голос України. – 2007. – № 21. – С. 8–10.
5. Кремень В.Г.Суспільство знань і якісна освіта // Освіта. – 2007. – № 13–14.
6. Пожуєв В.І. Інформатизація як ресурс розвитку сучасного українського суспільства // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. 38. – С. 4 – 11.